آنا دیلی و میللی کیملیک

1 بیرینجی بؤلوم: دیل، ایجتیماعی فنومن کیمی

هدایت سلطانزاده

دیل ایجتیماعی فنومنلرین ان دولاشیغی و مورکبی ساییلیر. (Dale Spender) [1] «دئیل ایسپئندئر»ین دئدیگي کیمی، دیل نویترال دئییل و یان ساخلایان بیر فنومن دیر. دیلین رولو یالنیزجا فیکیرلرین داشینماسی و اینتیقالیندا واسیطه‌چیلیک ائتمکله بیتمه‌ییر. دیل اؤزو ایده‌لری و دوشونجه‌نی بیچیملندیریر و اونلاری قالیبا تؤکور. ان اؤنملیسی بودور کی، دیل هر نه دن اؤنجه، بئین‌ین چالیشما پروقرامی حؤکمونده دیر. اینسان دیشاری دونیانی اولدوغو کیمی، یان ساخلامادان ثبت ائدیب گؤره بیلمز. او دونیانی اولدوغو کیمی دئییل، دویدوغو کیمی یئنی‌دن دیل قالیبینا تؤکوب جانلاندیریر. بیزیم ایشلریمیزه فرمان وئرن بئینیمیزین خاریجی دونیا ایله دولایی‌سیز و بیواسطه علاقه‌سی یوخدور. بیو الکتریک تحریکلر یولو ایله آلینان سیقناللار سینیر سیستئمی‌نین آراجیلیغی ایله بئیینه کوچورلوب و بئیین خاریجی دونیا ایله علاقه‌یه گیریر. مثلن بئیین ایشیغی و یا سسی سینیر سیستئمی ایشتیراک ائتمه‌دن موستقیم اولاراق دویا بیلمز. بئیین دیشاریدان آلدیغی سیمبول‌لارین و علامتلرین یورماسیندا، دیل قالیبینا تؤکولموش کودلاردان (شیفره‌لردن) ایستیفاده ائدیر. بونا گؤره، بو ایدیعاکی، «اینسانلار رئال دونیانی اولدوغو کیمی گؤره بیلرلر، و یان ساخلامادان منیمسه‌یرلر! چونکو اینسان دونیاسینی یاراداراق اونو دیل قالیبینا تؤکور. » بایاغی بیر سؤزدور. بیزیم دوشونجه‌میز (مثلن راسیزمه یا جینسی آیری سئچیجیلیگه باخیشیمیز) دیلده کودلاشدیریلیب. دیل، کودلاری آچیقلاماقلا، بئینیمزین واقعیتده اؤز وئرن حادیثه‌لری و اولایلاری یورما پروسئسی اوستونده اثر قویور. نتیجه ده، بیز اعمالیمیزی بو یوروملارا اویغونلاشدیریریق.خاریجی وئریلرین (data) حقینده حؤکم (قضاوت) ائتمک، بیر نفرین بئینی‌نین بیلاواسیطه اولاراق یﺍجﻴراخ دونیانی تانیماسی‌نین نتیجه‌سی دئییل و دیلین کودلاری واسیطه‌سیله باش توتور. دیل کودلاری بشرین ایجتیماعی- تاریخی قضاوتی‌نین اوست اوست قالانماسی‌نین سونوجو دور و دونیانی تانیماقدا سوزگج و پریزما (منشور) رولونو اوینابیر. کودلار دونیانی پریزمانین دالیسیندان گؤستردیکلری اوچون اونو دوزگون عکس ائتدیرمیر. بونا گؤره دیل، یالنیز علاقه قورماق وظیفه‌سینی داشیمابیر. بوتون یاخشی و پیس گله‌نکلر و رسومات ،تعصوبلر و اؤن یارقیلار (پیشداوری) و میللتلرین پسیکولوژیسی دیلده ساخلانیلیر. بئله‌لیکله دیل ایدئولوژی ایله دولدورولموش و دویورولموشدور.

دیلین کودلاری ایجتماعی هیرارشی اساسیندا سیرالانمیشدیر (صینیف لاندیریلمیشدیر). دئمک، دیل بوتون ایجتماعی موناسیباتی ایجتیماعی کودلار سیستئمینه چئویریب و بیر کیشی‌نین یا توپلومون بئینینه کؤچوردور. [2] دئمک اولار دیل ایجتماعی موناسیباتین سیغیناجاغیدیر. اینسانین بئینی ایجتیماعی اولایلاری بیلاواسیطه اولاراق عکس ائتدیرمیر، بلکه دیلین نویترال فنومن اولمادیغی اوچون دیلده کودلاشدیریلمیش و آراسی‌کسیلمه‌دن دگیشیلمکده اولان ایجتیماعی موناسیباتین یاردیمی ایله تاپیب،

سئچیب، حؤکم وئریر. ایجتیماعی موناسیباتین دگیشیلمه‌سی ده اؤز نؤوبه‌سینده کودلارین اوستونده اثر قویور. ایجتیماعی موناسیباتین ضدیتلی اولماسی (چلیشگیلی‌گی) دیلده ده اؤز عکسینی تاپیر. بونا گؤره ده دیل، ضدیتلی ایجتماعی موناسیبتلرین و موخالیف ایدئولوژیلرین قایناشان قازانی کیمیدیر. دیل، بو باخیمدان سیاسی - ایجتماعی توققوشمالارین و تارتیشمالارین ایدئولوژیک مئیدانی دئمکدیر.

دیلین اؤزلیکلریندن بیری ده سؤزجوگو (کلیمه‌نی) اؤز یوکلمیندن تجرید ائدیب آییرماسی دیر(سویوتلاماق پروسئسی). بللی بیر شئيي، بللی بیر آد ایله آدلاندیردیقدا، دئمک، آبستراکت بیر آدین واسیطه‌سیله کونکرئت بیر زادی یئنیدن تانیماق و گؤز اؤنونده جانلاندیرماق مومکون اولور. اینسانی حئیوانلارین عالمیندن فرقلندیرن، اونون دوشونجه یارادیجیلیغی باجاریغینا صاحیب اولماسی قابیلییتی دیر. بو قابیلییت یالنیز موجرد سؤزجوکلری بیر بیرینه قوشوب ترکیب ائتمک ایله گئرچکلنه بیلیر. آنجاق بونونلا بیرلیکده، خاریجی واقعیتی ترسینه عکس ائتدیرمگه و تانیماغا دا یول آچیر. اینسان، چئشیتلی اولایلاردان و مؤوجود خاریجی واقعیتلردن بیر سیرا خوصوصیتلری آییرماقلا، آبستراکت سؤزجوکلرین واسیطه‌سیله اونلاری بیر بیریله ترکیب ائدیب رئال دونیا دا ویجودو اولمایان، آنلادیغیمیز یئرلی دیلده دانیشان آغاجلاری، بولاقلاری، یونولمامیش حئیوانلاری، بوینوزلو دئولری و قویروقلو جینلری، اؤز فیکرینده جانلاندیریر. بوناگؤره ده بیز دونیانی اولدوغو کیمی تانیمیریق، بلکه واقعیتدن آبستراکت اولونان کاتاقوریلری پوزولموش بیچیمده ترکیب ائدندن سونرا، اونو دیلین آراجیلیغی ایله اینسانین بئینینه کؤچوروب و یئنی‌دن دیلده کودلاندیرماقلا دونیانی «تانی‌ییریق». بئله اولماسایدی، اینسانلار دونیانی وار اولدوغو کیمی گؤرردیلر، اوندا سیاسی_ ایدئولوژیک ایختیلافلارا یئر یوخ ایدی و فرقلی باخیشلار دا اولمایاجاق ایدی.

گؤروندوگو کیمی، ایجتیماعی موناسیباتدا دیلین اویناديغی رول یالنیز نویترال کود رولونو اویناماق دئییل. دیلین، نئچه باشلی مورکب کولتورل،تاریخی، حوقوقی، میلی کیملیک، صینفی (طبقاتی)، جینسی، ایدئولوژیک، سیاسی و بیلگی‌سل (معرفتی) رول‌لاری دا بوینونا گؤتورمه‌سی بوراداد آیدینلاشیر. دیلین ان اؤنملی ایشی، چئشیتلی سوییه لرده قودرت موناسیباتینی دایما یئنیدن تؤره‌تمکدیر. قودرت موناسیباتی، تاریخی شرایطدن آسیلی اولاراق، راسیستی و میللی آیری سئچیجیلیگی (تبعیض) یاخود صینفی اوستونلوک و آشاغیلیق موناسیباتینی و جینسی آیری سئچیجیلیگی یئنیدن تؤره دیر. اونون فرقلی جهتلرینین و بویوتلارینین (ابعاد) سئیرینه دالماق تاریخین بؤیوک کشفیاتلار دونیاسینا گیرمک دئمکدیر. بونلارا گؤره دیلی، ساده‌جه بیر ایرتیباط واسیطه‌سی و کولتورون ترکیب حیصه‌سی تک سانماق، یانلیشدیر. **3**

دیل، بیر میلتین، بیر ایجتیماعی قوروپون و یا بیر نفرین تاریخی کیملیگی و سیجیللی (وارلیغینادلیل) حؤکموندە دیر. تاریخی اجدایمیزین بئیین‌لرینین بیولوژیک حیاتی و اونلارین تفکور قابیلیتلری زمان باخیمیندان محدود اولسا دا، بو تاریخی باخیمدان محدود اولان زامان، دیلین واسیطه سیله تاریخی آردیجیلیق قازانیر و آراسی قیریلماییر. اجدایمیز تاریخین اوزاقلاریندان بری، تورپاق قوینوندا یاتسالار دا، دیلین آراجیلیغی ایله اونلارین غم - غوصه لری، نیسگیللری و اوزونتولری، سئوینجلری، احساسلاری و دویغوسال دونیالاری، بوگونکو گونوموزده بیزه بللەنیر و اونلاری دویا بیلیریک. دیل اونلاری یاشادیقلاری سوره ده بیری بیریله بیرلشدیره‌رک، سونرا گلن نسیللره داشییان عاملیدیر. بونلارین دیلده بیغیشیب، قورونوب قالماسی اوچون بیز بوگون اونلاری تانی‌ییریق، بیزیم بوگونکو کیملیگیمیز دیلین واسیطه سیله اونلارلا دوگونلنمیش و بیزیمله اونلاری بیر یئرده بیرلشدیرمیشدیر. دونیادا چئشیدلی دیللر اولماسایدی، میلتلرین سرحدلرینی ده آیرید ائتمک اولمازدی. دئمک بیر دیل، بیرمیلتین تاریخی اولوشومونو و گلیشمه سینی، وارلیغینی و کیملیگینی، اؤز ایچینده گیزلتمیشدیر. بیز بیولوژیک گلیشمه‌نین یوکونو سوموکلریمزله داشیدیغیمیز کیمی، دیل ده بیر میلتین فردی و ایجتیماعی کیملیگینی اؤز چیگنینده داشی‌ییر.

اصلینده، آنا دیلی حقینده دانیشاندا، دونیا میلتلرینین جوغرافیاسی ترکیبینده یئرلشمیش بیر میلتین کونکرت یئریندن ده دانیشمیش اولوروق. میلتلرینین یارانماسیندان قاباقکی دورلرده ده، بؤیوک هوموژن قوروپلاری بیری بیریندن آییران ان اؤنملی فاکتور دیلداشلیق اولوبدور. اسکی یونانلیلار یابانچیلارا بربر دئییرمیشلر، روماللار (اؤزلریله یونانلیلاردان سونرا) باشقالارینی آشاغی و مدنیتسیز بیلیردیلر، نورمنلر اینگیلیس دیلینه آشاغی گؤزویله باخیب و اینگیلسجه‌نی گوبود، چیگ و مدنیتدن اوزاق ساییردیلار. اسکی چینلیلر، اؤزگه‌لره حئیوانلار کیمی باخیب و اؤزلرینی چین دیوارلاری دالیندا قوروماغی لازیم گؤروردولر. بو خالقلاری بیری بیریندن فرقلندیرن و آییران عامیل دیل ایدی. 4

ارسطونون نظرینجه بیر شئی‌ین وارلیغینا دلالت ائدن خوصوصیتلرینی، بویاسینی، قوخوسونو، چکی‌سینی و بؤیوکلویونو ...اوندان تجرید ائدندن سونرا هئچ نه قالماسا دا، یئنه ده «نه ایسه» قالیر. میللت کاتاقوروسونا گلدیکده، هئقل (Hegel) بونو («نه ایسه» نی) میللتین روحو یا پسیکولوژیسی آدلاندیرمیشدیر. آلمان ناسیونالیزمی‌نین آتالیغی سایيلان گوتفرید هئردئرین (Gotfrid Herder) فیکرینجه، دیل میلتین کیملیگینی و روحونو تعیین ائدر . میللتی ویجودا گتیرن عامیل تکجه دیل دئییلسه ده، آنجاق میللتین ائتنیک اساسلاری، بوتون گله‌نکلری، تاریخی، و پسیکولوژیسی دیلین واسیطه سیله گله‌جک نسیللره کوچورولور و بونلارین هامیسی بیرلیکده تاریخین گئدیشینده میللیت آدلانان وارلیغی اولوشدورور.

آنادیلی مساله‌سی یئنی بیر مساله دئییلدیر. ایتالیا اومانیستلری دؤوروندە، 5 خصوصیله دانته آلیقئری دن سونرا، حتا دانته دن اؤنجه دوققوزونجو یوز ایللیکده آوروپادا شارلمانی ایمپئریاسی‌نین چؤکمه سیندن سونرا، دئمک رؤنئسانس دؤورونون باشلانماسیندان قاباق، آنادیلی مساله سی گوندمه گلمیشدیر. آنجاق بیرینجی دفعه اولاراق دانته آنادیلی قورامی‌نی (تئوریسینی) ایرلی سورروبدور. لاتین دیلی آوروپانین دینی و سیاسی کولتورونه حؤکم سوردوگو سوره‌ده، دانته یئرلی اهالی‌نین دیلینده، «وئرناکولار» (vernacular) دیلینده یازمانین ضروریلیگینی قئید ائدیردی. آنجاق «یئرلی دیلین یارارلی اولماسی» باشلیغی آلتیندا یازدیغی اثری بیتیره بیلمه‌میشدیر. بو یازی، میلادین 13- جو یوز ایلینده، آنادیلی مساله‌سینه گؤره یازیلمیش ایلک تنقیدی اثر ساییلیر. دانته نین نظرینجه ایتالیا اهالی‌سی‌نین دانیشدیقلاری موختلیف لهجه‌لر ادبی دیله چوریلمه‌لیدیر و لاتین دیلی یالنیز تکنئیک دیلی ساحه‌سینده ایشلنمه‌لیدیر. دانته‌نین فیکرینجه یئرلی اهالی‌نین دیلی، خلقین دویغوسال و حیسی دونیاسینی داها طبیعی شکیلده عکس ائتدیره بیلمه‌سینه گؤره، رسمی لاتین دیلیندن داها اوستون و اصیل‌راق دیر. بونا گؤره ده اونون دیل حقینده گتیردیگی تئوری‌یه گؤره، مدنی و کولتورل گلیشمه‌نین اساس قایناغی و تملی یئرلی دیل اولمالیدیر. دانته‌نین فیکرینجه، یئرلی خلقین ادبیاتی و ادبی دیلی یوخدورسا، اونو یاراتماق گرکدیر. بونون اوچون ده دانته اؤزونون «تانریلارین کومئدیاسی» آدلانان ادبی شاه اثرینی و «قوناقلیق» (بیلگی قوناقلیغی) آدلانان فلسفه‌یه عاید اثرینی یاشادیغی دؤورده حؤکم سورن سیاست، دین و آراشدیرمالار دیلینده، یعنی لاتین دیلینده یازماییب و توسکانی اهالی‌سی‌نین دیلینده، ایتالیا دیلی‌نین فلورانس دئییشیجه، یازیبدیر.

باشقا تاریخی فنومنلر کیمی، میللیتین ده ترکیب حیصه‌لری زامان باخیمیندان، بیر گؤز قیرپیمیندا یارانماییبدیر. اونلار دا موختلیف مرحله‌لرده ویجودا گلیب، بیر یئره ییغیشیب و بیر بیرینه قووشوب بیتیشدیکدن سونرا، تئوریک بیچیمه گیرمه‌دن اؤنجه میللت فنومنی‌نی (اولقو سونو) دوغرولدوبدور. میللی دیلین فورمالاشماسی و میللی کولتور و مدنیتی تمثیل ائدن یئرلی ادبیات و کولتورون یارانماسی دا بئله عمومی پروسئسی باشدان کئچیرییبدیر.

میلی مساله، ان ابیتیدایی بیچیمینده ده بئله، آنادیلی مساله‌سینده اؤزونو گؤسترمیشدیر. اینسان جمعیتی‌نین عشیرت دؤورونون

بلیرسیز (موبهم) و غئیر شوعورلو بیرلشمه‌لریندن شوعورلو میللی بیرلیکلره کئچید مرحله‌سینده، دیل ان اؤنملی رول اویناميشدیر. آوروپانین اسکی دؤوردن یئنی دؤوره کئچمه‌سینده، دؤولتلرین سیاسی سیستئملرینین اینکیشافیندا، مودئرن دؤولتین فورمالاشماسیندا و نهایتده 18 جی عصرین سونلاریندا « دؤولت - میلت »ین قورولماسیندا، ان اؤنملی ایکی فاکتور دیل و میلی مساله اولموشدور.

آوروپانین موختلیف حیصه‌لرینین و اؤزللیکله باتی و دوغو بؤلوملرینین غئیر پارالل مدنی اینکیشافی، بللی اولدوغو کیمی اونون ایکی بؤلومونه فرقلی کاراکتئرلر قازاندیرمیشدیر. بلکه، اورتا عصرلرین باشلاریندا شارلمانی ایمپئریاسی‌نین دوغوسوندا یاشایان ایسلاولاری، فین اؤنقورلری و بالتیک دنیزی چئوره سینده یاشایانلاری بوتؤولوکده دوغو اوروپا آدلاندیرماق اولابیلسین. شارلمانی‌نین چوخ میلتلی ایمپئریاسی‌نین چؤکمه‌سیندن سونرا، میلی مساله‌نین ایلکین اؤزکلری دیل بیچیمینده اؤزونو گؤستردی. دوغو آوروپا ایسلاولاری، تاریخده بؤیوک موراویا ایمپئریاسی آدیله تانینان ائتنیک واحیدی، ایندیکی چئک اؤلکه‌سینده یئرلشن تورپاقلاردا قورماقلا، بیرینجی دفعه اولاراق آوروپادا یئنی میللی دیل اساسیندا کولتور یاراتماغا باشلامیشلار. بیرنجی دفعه اولارا ق،9 جو عصرین 60 جی ایللرینده، ایسلاولارین میللی دیلی‌نین و کولتورونون نومونه‌لری و ادبیاتی اؤزونو گؤستردی. ایسلاولارین 9 جو عصرده یاشامیش بؤیوک شاعیری و فلسفه خادیمی، کونستانتین بیر پوئمادا بئله یازمیشدیر: اؤز دیلینده کیتاب سیز اولان خالق، چیلپاق آدام کیمی دیر، تانری‌سی‌نین آدینی یابانچی دیلده آغزینا گتیرن، گونو گؤی اسکیه چولقانمیش بختی قارا بیر اینسان کیمی دیر. **6** یئنه باشقا یئرده یازمیشدیر: تانری یاغیش یاغدیراندا، هامی‌یا برابر یاغدیرمازمی؟ گونش کیمسه‌نی آیری سئچمه دن هامییا ایشیق ساچمازمی؟ هامی برابرجه‌سینه نفس آلماق حقینه مالیک دئییل‌می؟ تانرینین سؤزلرینی اوچ دیلدن (یونانجا، عیبرانیجه و لاتینجه) باشقا بیر دیلده سؤیله‌مه‌سینی یاساق ائتمک کیمی آیری سئچیجیلیکدن و او بیری خالقلاری گؤزو بوکوک و قولاغی توتوقلوغا محکوم ائتمکدن اوتانمازسینیزمی؟ تانرینین سؤزلرینه یابانچی دیلده قولاق آسماق چوخ عاغیلسیزلیقدیر!

موراویانلارین باشلادیغی بو حرکتده، خالقین اؤز دیلینی ایشلتمکده (یازیب اوخوما) حاقلی اولماسی ایسته‌گی گؤزه چارپیر. اونلارین نظرینده ان یوکسک دگرلی ایستک، بیرینجی نؤوبه‌ده اؤز دیللرینده، دئمک ایسلاو دیلینده اینجیلی اوخوماق ایدی. بیزانس ایمپئریاسی و یونان کلیساسی، یونانین دین خادیملرینی و یونان دیلینی سئچگین دیل سایيردیلار. یونان دیلی یازیب اوخوماق حاقینی قاپسایيب اؤزونه مونحصیر ائتمیشدی. بونا قارشی دورماق و شارلمانی دؤوروندن سونرا اونا مئیدان اوخوماق، اؤزونو یئرلی ایسلاو دیلینده یازماق حاقیندان مودافیعه ائتمکده، بیر میلتین دیلی‌نین اوستونلوگو ایدیاسینی رد ائتمکده، دیللرین برابر حوقوقا مالیک اولمالارینی و ایسلاویان کلیساسی‌نین ایستیقلالیتینی اعلان ائتمک بیچیمینده اوزه چیخیردی. «خیرابر» (Khraber) آدلی بولغارلی یازیچی و دین خادیمی ایسلاو دیلی‌نین، یونان، لاتین و عیبرانیجه ایله برابرلیگینی اعلان ائتدی. چونکو اونون دئدیگینه گؤره بونلارین هامیسی «بابیل» بورجونون چؤکمه‌سیندن سونرا یارانمیشلار. حتا ایسلاو الیفباسی‌نین سونرالاردا یارنماسی دا اسکیکلیگ سایيلمايير، اوناگؤره کی، کریستیان دینی‌نین خادیملری اونو یاراتمیشلار! حالبوکی، لاتینجه‌نین و یونانجانین الیفباسینی نامعلوم کافرلر ویجودا گتیریبلر! یئنی شرابا یئنی قاب گرکن کیمی، یئنی ایناام و اعتیقادا دا یئنی کلیمه‌لر و حرفلر گرکیر. **7** چئک خالقی‌نین اسکی ناغیللاریندا دئییلن کیمی، کونستانتین بیلگی‌سیزلیگی (جهالتی) آرادان آپارماق اوچون یئرلی دیللردن فایدالانماغی اولدوقجا الوئریشلی وسیله سایيردی. بونو دا قئید ائتمه‌لی‌ییک کی، او زامانکی مقدونیه دیلی‌سی ایله ایسلاو دیلی‌سی آراسیندا اولان فرق، ایندیکی آمریکا و اینگیلس دئییشلری آراسیندا اولان فرقدن آزراق ایدی.

تاریخ بویو هر زامان بیر اؤلکه‌نی ایشغال ائتمک یولیله یابانچی دیلی اورادا یاشایان میللته یا خالقا تحمیل ائدیبلر. (Tom Paulin) «توم پاولین»ین نظرینجه، هر هانسی بیر دیلین تاریخی، بللی بیر اؤلکه‌نین ایشغال ائدیلمه‌سی یا یئنلمه‌سیله باغلیدیر. بیر دیلین «خالیص‌لیگی» و «کامیل‌لیگی» باره ده کی بحثلر معمولن «اینکیشاف» مساله سینه ساده‌لؤوحلوقلا یاناشماقدان و یا قوندارما راسیستی نظرلردن ایرلی گلیر. **8**

نورمانلار 1066 جی ایلده اینگیلیستانی فتح ائدیر و فرانسیز دیلی 1362 جی ایله‌دک رسمی دیل ایستاتوسونو ساخلایا بیلیر. 13 جو عصرده رابئرت قیلاستئر نورمانلارین و اینگیلیسلرین تاریخلرینی قئیده آلدیغی واخت، اینگیلیسجه‌نین یالنیز جمعیتین آشاغی قاتلاریندا ایشله‌دیلمه‌سیندن تاسوف ائتدیگینی بیلدیریمیشدیر. نورمانلار گوجلرینی ایتیردیکدن سونرا، اینگیلیستان پارلمانی‌نین چیخارتدیغی قانونی قرار اساسیندا بوتون محکمه‌لرین دیلی اینگیلیسجه‌یه چئوریلیر. بئله‌لیکله اینگیلیس دیلی‌نین داخیلی سورگون دؤورو سونا چاتیر. بونونلا دا اینگیلیستان، آوروپا اؤلکه‌لری ایچینده یازی اثرلرینی اؤز دیلینده یارادن بیرنجی اؤلکه‌لردن ساییلماقدادیر.

بو مساله دیل ایله سیاسی قودرتین و ایقتیدارین موناسیبتی‌نی آیدینجاسینا گؤستریر. دیلین گلیشمه‌سینی و اینکیشاف ائتمه‌سی‌نی تامین ائتمکه گؤره، خصوصیله تعلیم و تربیه (ائییتیم) ساحه‌سینده دیله رسمی ایستاتوس قازاندیرماق اوچون، دیلین آراخاسیندا سیاسی قودرت و ایقتیدارین گوجو دورمالیدیر. دیل ایله سیاسی قودرتین بیری بیریندن آیری اولماسی ایچی بوش سؤزدور.

گؤرکملی سویسلی (ایشوئچره‌لی) دیلچی و دیلچیلیک تئوریسینی فئردیناند دو ساوسور (Ferdinand de Saussure)، سیاست ایله دیلین موناسیبتی باره‌ده بئله یازمیشدیر: نورمانلارین غلبه‌سی کیمی بؤیوک تاریخی حادیثه‌لر، ایشغال اولونموش اؤلکه‌نین دیلی اوزرینده اؤلچویه گلمز سونوجلارلا نتیجه‌لنیر. موستملیکه‌یه (موستعمیره) چئویرمک، ایشغال ائتمگین بیر نؤوعی اولاراق، یئنیلمیش اؤلکه‌نین دیلی‌نین دئیملری ترکیبینی دگیشیر، بیر بؤتؤو اولاراق دیلین اؤزونده بئله اثر قویور. مثلن، نورووژ اؤلکه‌سی ایله دانمارکانین سیاسی بیرلشمه‌سیندن سونرا نوروئژین دیلی دانمارکا دیلی‌نین نوفوذونا معروض قالدی و سونرالار اونون تاثیراتینی آرادان آپارابیلدی. **9** ساوسورون نظرینجه، بیر اؤلکه‌نی رسمی اولاراق ایشغال ائتمک یئرینه، اونون دیلینه و کولتورونه موسلط و حاکیم اولماقلا اونو بیر نؤوع موستملیکه‌یه چئویرمک اولاندی .

2 ایکینجی بؤلوم: دیل و ائییتیم (تعلیم تربیه)

بیزلر، هله ده اوزون ایللر اوستوندن سووشماسینا باخمایاراق، اوشاقلیقدا مدرسه‌یه گئدن گونلرده موعلیمین یابانچی فارس دیلینده دئدیکلرینی باشادوشمه‌دیگیمیزه گؤره چکدیگیمیز ایسترئس و نیگاران‌چیلیغی اونوتمامیشیق. اوشاقلاریمیز آیاقلارینی مدرسه‌یه آچان گوندن مجبور اولورلار آنا دیللری اولمایان اؤزگه و بیگانه بیر دیلده یئنیدن دیل آچماغا چالیشسینلار. اونلار سوردوکلری 6-7 ایللیک حیاتلاری بویوندا آنا دیلینده دانیشیب، عایله ایله، یولداشلاریله و یاشادیقلاری موحیط ایله بو دیلده علاقه قوروبلار. اونلارین بوتون حیسی دونیالاری، تصوورلری و ایستکلری بو دیل ایله علاقه‌داردیر. دئمک یابانجي بیر دیلده تعلیم تحصیل آلماق مجبوریتینده قالماقلا، اوشاغین توپلادیغی حیات یادداشتی، تجروبه‌لری و خاطیره‌لری بوغولوب دوستاقلانیر. آرتیق بوندان

سونرا آلدیغی تعلیم تربیه ایندیه‌دک اؤیرندیگی‌نین آردی دئییلدیر. بیر یئنی یئتمه اوشاق اون اوچ یاشیندان سونرا یئنی دیلی چتینلیکله منیمسه‌یه بیلیر. اوشاغین یادداشتی‌نین آراسی قیریلماسی و ایتیردیگی تعلیم واختی بوراداڼ بللی اولور. اوشاق اون اوچ یاشا دولانادک چئشیتلی دیللری اؤیرنمک قابلیتینه مالیکدیر. آنجاق یئنی دیللرین تعلیمی آنا دیلی اساسیندا قورولموش مونتظم تعلیمات واسیطه‌سیله و آنادیلی تعلیمی‌نین دوامی کیمی مومکوندور. **10**

اوشاق، بؤیوکلرین دانیشیغینی یانسیلاماقلا کیفایتلنمیر. او دیلین ایچ قوراللارینی و قانونا اویغونلوقلارینی دویوب - اؤیرنمکله بیرلیکده اؤز اوچون مخصوص قوراللار قورور. دیلین، اونون بئینینه کؤچورولموش ایچ قورولوشو، گئت گئده اوشاغین گلیشمه‌سیله بؤیکلرین دیلینه اویغونلاشدیریلیر. **11** اؤز آنا دیلیندن اوزولوب اؤزگه بیر دیلده تحصیله باشلاماغا مجبور اولان اوشاغین تعلیم تربیه‌سی‌نین هارمونیک دوزه‌نی (اینتیظامی) آرادان گئدیر، بو دا اونون اؤیرنمه پروسئسینده جیدی پوزغونلق تؤره‌دیر. بئله‌لیکله، اوشاق پسیکولوژیک باخیمدان بللی بیر اؤلچوده اؤزونه گووه‌نمه حیسینی ایتیرمکله آنا دیللری فارسجا اولان اوشاقلارلا غئیر برابر یاریشا گیرمه‌لی اولور. بوندان سونرا اوشاق اؤز دیلینده دئییل، اؤزگه‌سی‌نین دیلینده یازیب اوخومالیدیر. بیر کیلاسدا تعلیم آلان فارس دیللی اوشاقلا فارس اولمایانلارین (ائییتیملرینین) تعلیم تربیه‌لرینین نتیجه‌سی سؤزسوز کي، بیر اولمایاجاقدیر. دئمک فارس اوشاغی‌نین تعلیم پروسئسی، ایندییه‌دک اؤز آنا دیلینده اؤیرنیب، بئینینه ییغیب ساخلادیغی بیلگیلرین دوام ائتدیرمه سیدیرسه، فارس اولمایان اوشاقلارینکی بوتونلوکله بونون ترسینه دیر. بونلارین ایندییه‌دک آنا دیلینده آلدیقلاری تربیه تعلیم پروسئسی‌نین آردی کسیلیر، توپلادیقلاری بیلیگیلردن و دیل‌لریندن قوپاریلیب و اونا یابانجیلاشدیریلماقلا مکتبه باشلاییرلار. اؤلکه‌نین رسمی ائییتیم سیستئمی ایله فارس اولمایان میللتلرین بالالاری حقینده آچیقجا سوردورولن آیری سئچیجی‌لیک و برابرسیزلیگ سیاستی رسمی اولاراق قانونی بیچیمده بوراداڼ باشلانیر.

اصلینه دوراندا، ایرانین رسمی ائییتیم (تعلیم تربیه) سیستئمی، تحصیلین باشلانغیجیندان و ایلک گونوندن آپارتاید سیستئمی‌نین بیر اؤزل بیچیمینی رسمی اولاراق قانونی‌لشدیریر. دوغروسونا باخاندا ایران دؤولتی‌نین سوردوگو سیاست ائله اوشاق باخچاسیندان باشلاییب میللی ظولمون و آیری‌سئچیجیلیگین داشی بوراداڼ قویولور. فارس اولمایان میللتلرین دیلینده یاییلان کیتاب و درگیلرین هابئله اونلارین یئتیشدیردیگی یازیچی، شاعیر و آراشدیریجی‌لارین سایی‌سینا باخیب و بونو اؤز آنا دیلینده تحصیل آلمیش فارس میللتی‌نین‌کیلرین سایسی ایله موقاییسه ائدنده، آپارتاید اساسیندا قورولموش ائییتیم سیاستی‌نین ضررلی نتیجه‌لری بللهنه‌جکدیر. بو کیمی تعلیم تربیه سیاستی ایران اهالیسی‌نین چوخنلوغونو کولتور باخیمیندان گئریده ساخلاییب و چیچکلنمه‌لرینین قاباغینی آلیر. اؤلکه‌نین تعلیم تربیه ایستاتیستیکاسی فارسلار ایله فارس اولمایانلارین آراسینداکی گونو گوندن آرتان ائییتیم ساحه‌سینده‌کی یاریغی و آیریلیغی آیدینجاسینا گؤزه چاپدیریر. آنا دیلینده تحصیل آلماق ایمکانیندان محروم اولونماغین اوزون سورن نتیجه‌لرینه باخماساق دا، اوشاغین اینسانی حقینی الیندن آلماق و آیاق آلتینا سالیب تاپدالماق، اونون اینسان اولاراق حقینه توخونماقدیر. کیمسه‌نی آنا دیلی حقیندن یوخسونلاتماق، اونون اینسان حقلرینین پوزماسی دئمکدیر.

چوخ میللتلی ایران اؤلکه‌سینده اینسان حقلرینین بو نؤوع پوزولماسی ایکی شکیلده اعمال اولونور: بیرینجیسی - بیر باشا آنا دیلینده یازیب اوخوماغین قاباغی‌نین آلینماسی و تحصیل اوجاقلاریندا و حتا ایش یئرلرینده بئله آنا دیلینده دانیشماغین رسمی صورتده قاداغان ائدیلمه‌سی. ایکینجیسی – رسمی ائییتیم سیستئمی واسیطه‌سیله یابانجی و اؤزگه بیر دیلین مجبورو اولاراق تحمیل ائدیلمه‌سی. بوتون اؤلکه‌لرین ائییتیم سیستئمی ماهیتجه بیر ایدئولوژیک سیستئمدیر. بو سیستئمین آراجیلیغی ایله حؤکم سورن ایجتیماعی موناسیبات جمعیتین بوتون ساحه‌لرینه یاییملانیر. دئمک ائییتیم سیستئمی ده دیلین اؤزو کیمی نویترال دئییل و دریندن حاکیم ایدئولوژو ایله باغلیدیر . **12** سیاسی قورولوش باخیمیندان، گئرچکده چوخ میللتلی اولان اؤلکه‌لرده، تکجه

بیرمیللتلین منافعینی قورویوب ساخلایان ائیتیم سیستئمی‌نین ایشی، سیاسی ایقتیدارین دیل و کولتور ساحه‌سینده ده هژمونلوغونو تامین ائتمکدیر. چوخ میللتلی ایراندا حؤکم سورن بیر دیل - بیر میللت ایدئولوژیسی ده بئله بیر اساس اوستونده قوراشدیریلمیشدیر. بو ایش عملده راسیزمین گئنیشلنمه‌سیله نتیجه‌لنیر. سون یوز ایلده ایران ادبیاتی‌نین تؤره‌تدیگی، فارس اولمایانلارین علئیهینه، آریا ایرقچیلغی ایله دولو، راسیست ایدئولوژیسی ایله دویورولموش اثرلر، بونا جانلی بیر دلیلدیر. بو سیاستین نتیجه‌سی فارس اولمایانلارین ایکینجی درجه‌لی وطنداشا چئویریلمه‌سی و اؤلکه ایچینده بیرینجی دونیا ایله اوچونجو دونیا آراسیندا اولان موناسیباتین برقرار ائدیلمه‌سی دیر.

بو قانونا اویغون بیر فنومن دیر و بیر میللتین منافعینی قورویان سیاسی حاکیمیت‌لرین قورولوشو، چوخ میللتلی اؤلکه‌لرین هامیسیندا بئله بیر دورومدادیر. بؤیوک روس ادبی تنقیدچی‌سی ویساریون بئلینیسکی روسیادا حؤکم سورن گئری قالمیش سیاسی قورولوشو، چار رئژیمی‌نی و کلیسانی قیزغین تنقید ائتسه ده، چار رژیمی ایله اوکراینالیلارین میللی مساله‌سی و کولتورو باره ده فیکیرداشلیق ائدیردی. اون دوققوزونجو یوز ایلین سونلاریندا، اوکراینالیلارین آراسیندا میللی اویانیشین یوکسلمه‌سی و اوکراینا دیلینده مودئرن ادبیاتین یاییلماسی اونو آجیقلاندیریدی. بئلینیسکی اوکراینا دیلینی و گنج شاعیر تاراس شوشئنکونو کسگین‌لیکله تنقید ائدیب و قیناییردی. بؤیوک ادبی تنقیدچی‌نین بیر بیریله ضید اولان دموکراتیزم و راسیزمی اؤزونده بیرلشدیرمه‌سینه نه دئمک اولار؟ بیزجه اؤزدن‌ایراق قاباقجیل فارس آیدینلارینین چوخوسو بو خسته‌لیگه دوچاردیلار. حتا اؤزلرینی اینسان حقلری طرفداری بیلن فارس آیدینلارینین چوخوسو، فارس اولمایان میللتلرین سیاسی و کولتورل حقلریندن دانیشماغی بؤلوجولوک سانیرلار .

دانته آلیقره، کولتورون یئرلی دیل اوزرینده قورولماسینا اینانیردی. بئلینیسکی بونون تام ترسینه دوشونوردو. اونون فیکرینجه اوکراینالیلار کیمی دالی قالمیش خالقلار میللت دوزلتمک اوغروندا چالیشمامالی، بؤیوک کولتورون، یانی روس کولتورونون ایچینده اریمه‌لیدیرلر. **13** اونون سیاست فلسفه‌سی، راسیزمه بولاشمیش آلمان رومانتیزمینه سؤیکه‌نیردی. **14** اؤز ایچری موستعمره (موستملکه) لری اوزرینده قورولموش چوخ میللتلی روس ایمپئریاسی، «بیردیلین» و « بیر میللتین »باشقا میللتلره حؤکم سورمه‌سی‌نین ایرقچی‌لیغا یؤنلدن نتیجه‌لریندن بویون قاچیرا بیلمزدی. بو سیاست بئلینیسکی‌لر کیمی قاباقجیل آیدینلارین دا الینی ایرقچیلیغا بولاییردی.

3 اوچونجو بؤلوم: فارس دیلی «فوق میللی» دیلدیرمی؟

ایران بارەسینده بئله ایدیعانین یئرسیز و یانلیش اولماسی بیریانا قالسین، ایدیعانین اؤزو اؤزلوگونده، ایراندا فارسلاردان باشقا آیری میللتلرین ده وارلیغینی گؤستریر. بو میللتلردن سؤز گلنده آچیقجاسینا آریا ایرقچیلیغی بویاسی ایله بویانمیش «قووملار و قوومیتلر» کیمی آشاغیلادیجی سؤزلر ایشله‌نیلیر. فارس دیلی‌نین «فوق میلی»لیگی اونون رسمی ائییتیم سیستئمی واسیطه‌سیله باشقا میللتلره تحمیل ائدیلمه‌سیندن دیرسه، اونلارین دیللرینی اللریندن آلماقداندیرسا، اوندا اونو «فوق میللی» دیل دئییل، تحمیلی زوراکیلیق دیلی آدلاندیرماق گرکدیر. ایدیعانین او بیری اوزو بئله اولا بیلر کی، افغانیستاندا و تاجیکیستاندا دا فارس دیلینده

دانیشانلار واردیر، بونا گؤره فوق میللی دیل سایبلمالیدیر. میللی حقلریندن محروم ائدیلمیش ایراندا یاشایان عربلری و تورکلری گؤتورک. بللی دیر کی، چئشیتلی اؤلکه‌لرده یاشایان، عربجه و تورکجه دانیشانلارین سایی‌سی‌نین قارشیسیندا، ایران، افغانیستان و تاجیکستاندا یاشایان فارس دیللی‌لرین سایی‌سینی اوسوت اوسته قویاندا بئله، گؤزه گلمز اولاجاقدیر. بئله‌لیکله فارس دیلی‌نی «فوق میللی» دیل آدلاندیرماق بیر ایچی بوش و بایاغی ایدیعا سایبلمالیدیر.

عمومی ائییتیم مودئرن بیر فنومن اولاراق خوصوصیله فرانسا و آمریکا اینقیلابلاریندان سونرا مئیدانا چیخیبدیر. اسکی زامانلاردا فسفه، شعر و ادبیاتدان فایدالانان بوروکراسی اولموشدور. کاپیتالیزمدن اؤنجه‌کی دؤورلرده گئنیش خالق کوتله‌سی کولتور و ادبیاتدان یارارلانا بیلمیردی. بوناگؤره فلسفه، ادبیات و اینجه‌صنعت اثرلریندن حاکیم صینیفلر، خوصوصیله بوروکراسی فایدالانا بیلیردی. بو اوزدن، اونو تؤره‌دنلر ده بوروکراسی‌نین، یانی بو محصوللارین ایشلدنلرینین دیلینده یاراتمالی اولوردولار. کاپیتالیزمدن اؤنجه‌کی دؤورلرده یازیب اوخومانی باشارانلار یالنیز بوروکراسی و روحانیلر(دین خادیملری) اولموشلار. سینه‌لرده یاشاییب و آغیز یولیله کؤچورولن شیفاهی خالق ادبیاتیندان و فولکلوردان فرقلی اولاراق، فلسفه‌نین، تاریخچیلیگین و بدیعی ادبیاتین یازی دیلی اؤلکه‌نین بوروکراسی‌سی‌نین دیلینه باغلی اولمالی ایدی. دئمک بو محصوللاری ایشله‌دنلر بوروکراسی ایدی و اونلاری تؤره‌دنلر بوروکراسی‌نین ایسته‌گینی یئرینه یئتیرمه‌لی ایدیلر. بئله اولماسایدی محصول ایشلنمه‌میش قالاجاق ایدی. تورکلرین دایما دگیشمه‌ده اولان سیاسی حاکیمیت‌لرینین ترسینه اولاراق بوروکراتیک اومورات دیوان ایشچیلری اولان فارس‌لارین الینده ساخلانمیشدیر. منجه، تورکلرین نئچه یوز ایل سیاسی ایقتیدار صاحبی اولمالارینا باخمایاراق، نیظامی، خاقانی، قطران و صائب کیمی گؤرکملی تورک دیللی شاعیرلرین الیمیزه چاتان شعرلرینین فارس دیلینده اولماسی‌نین سببی بوندان عیبارتدیر. میثال اوچون اون دوققوزونجو یوز ایلین سونلاریندا‌کی روس ادبیاتی‌نین چیچکلنمه‌سی‌نین سببی او گونکو اهالی‌نین یوزده دوخسان بئشینی تشکیل ائدن مؤوهوماتا قاپیلمیش روس کندلیسی اولا بیلمزدی. بو محصولون موشتری‌سی هر نه دن اونجه روسیه‌نین چوخ گئنیش بوروکراتیک قاتلاری ایدی. (لئو تولستویون «ساواش ایله باریش» رومانی بیرنجی دفعه اون دوققوزونجو عصرین ایکینجی یاریسندا چاپ اولونوب و تولستوی ایگیرمی مین منات (روبل) قازانمیش اولور. او واختین پولو ایله بو چوخ بؤیوک پول ایدی. آیدین دیرکی، او دؤورون ساوادسیز روس کندلیسی بو ادبیاتدان ایستیفاده ائتمیردی و قازاندیغی آزاجیق پولو کولتور و اینجه‌صنعت یئرینه زییارته گئتمگه خرجله‌ییردی.

فرانسادا دا بئله اولوبدور. فرانسا اینقیلابیندان اؤنجه، اورادا گئنیش بوروکراسی اوزرینده قورولموش موتمرکیز بیر دؤولت یارانمیشدی. بونا گؤره بوتون آوروپا اؤلکه‌لرینین دیل و ادبیاتی فرانسا دیلی‌نین و ادبیاتی‌نین کؤلگه‌سینده قالمیشدی. کاپیتالیزمدن اؤنجه‌کی دؤورلرده، کولتور یارادیجیلیغی‌نین (ساتین مالی دک) بوروکراسی‌یه (محصولون ایشله‌دنی کیمی) باغلی‌لیغی قانونا اویغونلوق کیمی باشقا یئرلرده ده اؤزونو گؤستریردی. آوروپانین سیاسی قورولوشو «دین- دؤولت» اساسیندا تشککول تاپمیشدی. دؤورون کولتور محصول‌لاریندان گئنیش ایستیفاده ائدن کلیسا بوروکراسی‌سی ایدی. بونا گؤره ده لاتین دیلی آوروپانین دین، فلسفه،حوقوق، سیاست و ایداره ایشلرینده حاکیم دیلین رولونو اوینابیردی. فارس دیلی‌نین ایشله‌نیلمه‌سی و یاییلماسی دا بوروکراسی ایله کولتور آراسینداکی قانونا اویغون باغلی‌لیقدان آیری دئییلدیر. بو قانونا اویغونلوقدان بللی بیر دیلین اوستون اولماسی نتیجه‌سینی چیخاریب باشقا دیللری محکوم حالینا سالماق اولماز. بوگون کیمسه لاتین دیلینده دانیشماییر و فرانسا دیلی ده، بؤیوک تاریخی گلیشمه‌سینه باخمایاراق قیراغا سورولوب و فرانسالی‌لارین تحقیر ائتدیگی دیل ایله یئرینی دگیشیبدیر. فارس دیلی ده بو گونکو ایراندا فارس میللتیندن قیراغا چیخاندا، دؤولتین رسمی باسقی‌سی گوجونه ایشله‌دیلیر. ایراندا حؤکم سورن بیر میللت- بیردیل بیچیمینده‌کی دؤولت قورولوشو دگیشیلدیکده، باشقا دیللر ده اؤز طبیعی گلیشمه‌لرینه ایمکان تاپیب و

ایرانین چوخونلوغونو تشکیل ائدن غئیر فارس محکوم میللتلرده اؤز آنا دیللرینده یازیب- یارادا بیله‌جکلر.

4 دؤردونجو بؤلوم: آنا دیلی و میللی سورون

یئری گلمیشکن آنا دیلی ایله میللی مساله‌نین قارشیلیقلی علاقه‌سی‌نین اؤنمینی وورغولامالی‌ییق. میللی مساله ایراندا فارس دیلی‌نین دالیندا گیزلنیبدیر. بیر پارا مومکوندور بئله خییال ائتسینلر کی، گویا بیز و یاخود هر هانسی غئیر فارس میللت سیاسی حقلرینی اله گتیرمه‌دن، دیل آزادلیغی حقینی آلا بیلر یاخود اونا چاتابیلر. چوخلاری بو بوش خییالی بیله‌رکدن کؤروکله‌ییرلر. ایراندا میللی مساله‌نین کاراکتئرینی اونون اولوشماسی پروسئسینده آچیقجاسینا گؤرمک اولاندی. بو دا، «سیاست»سورونون، «دیل» سورونونا گؤره اؤنجوللوگو (تقدم) دور. بللی اولدوغو کیمی، میللی حقلره چاتماق اوغروندا چالیشانلارین بوتونونون فیکرینجه ایراندا یاشایان غئیر فارس میللتلر ریضاشاهین کودئتاسیندان (سارای چئوریلیشیندن) سونرا میللی ظولم آلتیندا یاشاماغا محکوم اولموشلار و ریضاشاه دؤورونده‌ن باشلایاراق فارس دیلینه رسمی دیل ایستاتوسو قازاندیریلیب و باشقا میللتلرین دیللری یاساقلانیبدیر. دئمک سیاسی ایقتیدارین واسیطه‌سیله، ایراندا یاشایان میللتلرین دیلینی کسدیلر، سینه‌سین سؤکدولر، آنادیلینده تحصیل آلمانین قاباغین آلدیلار، میللی دیل و کولتورون گلیشمه‌سینی دایاندیردیلار. شاه رژیمی‌نی دگیشن ایسلام جومهوریتی ده سون اوتوز ایلده ریضاشاهین گئتدیگی یولو داها شیدتله دوام ائتدیریبدیر. یئری گلمیشکن او دؤورون اوزدن ایراق آیدین‌لاریندان سايیلان ماحمود افشارین میللی مساله‌نین حل ائتمه‌سینه گؤره ائتدیگی تؤوصیه‌لره ایشاره ائتمک اولار. اونون نظرینجه غئیر فارس میللتلری سونگو گوجونه، یئر یوردوندان کؤچورتمه‌لی، داغ داشین، سولارین، کندلرین و شهرلرین آدلارینی دگیشیب فارسلاشدیرمالی. دؤولتین مالی یاردیمی ایله فارس دیلینده چوخلو اوجوز درگیلر و نشریه‌لر بوراخمالی...بو ایشی پهلویلر آردیجیللیقلا گؤردولر و ایندی ده ایسلام جومهوریتی وار گوجیله اونو دوام ائتدیریر. بللی دیرکی بونلارین هامیسی سیاسی عمل سايیلیر. (آرتیق باخابیلرسیز: **15**)

دیل حقینه چاتماق اوچون، ایلک اؤنجه سیاسی ایقتیدار و کیفایتجه مالی‌لشدیریلمیش رسمی ائیییتیم سیستئمی اولمالیدیر. بونسوز آنا دیلینده تحصیل آلماق اولاسی دئییل. آذربایجان میللی حؤکومتی بیر ایلین ایچینده اوشاقلارین تورکجه تحصیل آلماسینی تامین ائدیب، تبریز اونیوئرسیته‌سینی آچدی، میللی دیلیمزده درگیلر و مطبوعات یاییلدی.... سیاسی ایقتیدارین (حاکیمییتین) آذربایجان میللی حؤکومتی‌نین الینده اولماسی بو ایشلری مومکون ائتدی. ائله بونا گؤره ده شاه رژیمی‌نین آذربایجانا قانلی قادالی هوجوم ائتمه‌سی و قوشون یئریتمه‌سی ایله آنا دیلینده تحصیل آلماق سونگو گوجویله دایاندیریلیب یاساقلاندی.

ایستعمارچیلار (موستملیکه‌چیلر) هر زامان قان آخیتماقلا و سیلاح گوجویله بیر اؤلکه‌نی ایشغال ائدندن سونرا اؤز دیل‌لرینی ایشغال اولونموش اؤلکه‌یه تحمیل ائده بیلمیشلر. چونکو سیاسی گوج یابانچی دیلی بیر خالقا تحمیل ائتمگه ایمکان یارادیر. دیل هر زامان سیاسی گوجدن آسیلی اولوبدور. اصلینده ایراندا دا، آنا دیلی سورونو ماهیتجه سیاسی بیر سورون دور.

دیل پروبلئمینی سیاستدن آییری گؤروب کولتورل پروبلم سانماقلا اونون چؤزولمه‌سینی ایسلام جومهوریتی چرچیوه‌سینده مومکون بیلنلر، ساده‌لؤوحلوغا و بایاغی‌لیغا قاپیلیرلار. رژیمین تهلوکه‌سیزلیک اورقانلاری بو کیمی باخیشلاردان فایدالانیرلار.

آز ساییدا ، ایکی دیللی درگیلرین یاییلماسینا دؤزه بیلمه‌ین رئژیم، آذربایجانین و باشقا فارس اولمایان میللتلرین میللی کولتور چالیشقانلارینی، توتان، ایشکنجه ائدن، دوستاقلایان، سورگونه مجبور ائدن و موختلیف یول‌لارلا اؤلدوروب آرادان آپاران نئجه اولارکی، آنا دیلینده تحصیل آلماق ایمکانی وئرسین؟ غئیر فارس میللتلرین اوشاقلارینین آنا دیللرینده تحصیل آلماقلاری ایسلام جومهوریسینی دئویرمکله، بیر میللت – بیر دؤولت سیستئمینی چؤکدورمکله حیاتا گئچیریله بیلر!

تورکجه‌یه چئویرن: آچیق‌سؤز

[1] Dale Spender : Language and Reality : Who Made the World(1980). Language and Cultural Theory Reader.Ed.by Lucy Burke, Tony Crowley, and Alan Girvin.London.2000.p.145

[2] Pierre Bourdieu : Classes and Classifications. A Critic A Social Critique of the Judgment of Taste. Conclusion. 1984,translated by Richard Nice, published by Harvard University Press, 1984, 604pp. –selected from pp. 466-484.

[3] John R. Searle: What is Language: Some Preliminary Remarks.

http://www.reference-global.com/doi/abs/10.1515/9783110198843.1.7

[4] Tom Paulin: A New Look at the Language Question(1983).Published in : The Routledge. ibidP.294

[5] Sarah Stever Gravelle: The Latin-Vernacular Question and Humanist Theory of Language and Culture.

Journal of the History of Ideas, Vol. 49, No. 3 (Jul. - Sep., 1988), pp. 367-386 / Published by: University of Pennsylvania Press

Baxin:
Lluís Cifuente: Vernacularization , as an Intellectual and Social Bridge.
The Catalan Translations of Teodorico's "Chirurgia" and of Arnau De Vilanova's "Regimen Sanitatis"
Early Science and Medicine, Vol. 4, No. 2 (1999), pp. 127-148 Published by: BRILL

[6] Roman Jacobson: The Beginnings of National Self-Determination in Europe. / The Review of Politics, Vol.7.No.1(January 1945) .pp.29-42 / Cambridge University Press

[7] orada

[8] Tom Paulin. / orada

[9] Ferdinand de Saussure :Language and Linguistics(1916).published by: The Routledge Language and Cultural Theory Reader.Ed.by Lucy Burke, Tony Crowley, and Alan Girvin.London.2000.P.54

[10] Natalia L. Komarova and Martin A. Novak: Natural Selection of the Critical Period for Language Acquisition.

Proceedings for Biological Sciences.Vol.268.No.1472(Jun.7.2001) PP.1189-1196 / Published by : Royal Society.

[11] Heidi C. Dulay and Marina K. Burt: Errors and Strategies in Child Second Language Acquisition. / TESOL Quarterly, Vol. 8, No. 2 (Jun., 1974), pp. 129-136.
Published by: Teachers of English to Speakers of Other Languages, Inc. (TESOL)

[12] Brian Street: Literacy in Theory and Practice(Cambridge Studies in Oral and Literature Culture). 1985. Chap.4. The Ideological model.PP.95-129

[13] Andrea Rutherford: Vissarion Belinskii and the Ukrainian National Question. / Russian Review, Vol. 54, No. 4 (Oct., 1995), pp. 500-515. /Published by: Blackwell

[14]Cedric Dover: The Racial Philosophy of Johann Herder. / The British Journal of Sociology, Vol. 3, No. 2 (Jun., 1952), pp. 124-133.Published by Blackwell

[15] http://www.achiq.org/yazi/hidayet%20dil.pdf